

Парадак дня

Рэспубліканскай Рады ТБМ 21.10.2012 г.

Праект

1. Інфармацыя Старшыні ТБМ аб працы арганізацыі ў 2012 г.
2. Абмеркаванне плану працы ТБМ на 2013 год.
3. Аб зменах у рэдкалегіі газеты "Наша слова".
4. Аб зменах у складзе Сакрагарыяту.
5. Інфармацыя па рэалізацыі праекту аб Міжнародным сертыфікацыі беларускай мовы.
6. Прыняцце Звароту да дэпутатаў Нацыянальнага сходу аб неабходнасці прыняцця Закона "Аб дзяржаўнай падтрымцы беларускай мовы".
7. Прыняцце Звароту да ўладаў Беларусі аб абвешчэнні 2013 года годам беларускай мовы.
8. Рознае.

Праект

Зварот Рады ТБМ да ўладаў Беларусі

Сябры Рады ТБМ прапануюць абвясціць наступны, 2013 год, "годам беларускай мовы" ў гонар юбілею класіка беларускай літаратуры Максіма Гарэцкага і 1150-годдзя з моманту стварэння першай славянскай азбукі і перакладу на славянскую мову першых кніг Святога Пісання. Мы таксама прапануем Ураду Беларусі распрацаваць і ажыццявіць канкрэтную праграму падтрымкі беларускай мовы ў розных сферах грамадскага жыцця нашай краіны.

Праект

Зварот Рады ТБМ да дэпутатаў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь

Сябры Рады ТБМ звяртаюцца да наноў абраных дэпутатаў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь з прапановай распрацаваць і прыняць у бліжэйшы час закон "Аб дзяржаўнай падтрымцы беларускай мовы". Канцэпцыя адпаведнага праекта закона прынята 11-м з'ездам ТБМ і надрукавана ў газете "Наша слова".

ЗВАРОТ

Віцебскай абласной рады

ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны"
"Аб плане падрыхтоўкі да 90-годдзя В.У. Быкава"

Прыняты на пасяджэнні рады 26 верасня 2012 года

1. Рада адзначае, што прапановы па падрыхтоўцы да 90-годдзя з дня народзінаў В.У. Быкава, папярэдне абмеркаваныя і агучаныя старшынём абласной арганізацыі І.А. Навумчыкам 19 чэрвеня 2012 г. у в. Бычкі Ушацкага раёна на імпрэзе падчас святкавання 88-ай гадавіны пісьменніка, былі адзінадушна падтрыманыя ўдзельнікамі Літаратурных чытанняў і знайшлі станоўчы водгук у Міністэрстве культуры. Як вядома, прынята настойлівая прапанова грамадскасці Беларусі аб стварэнні ў Менску музея В.У. Быкава.

2. Віцебская абласная рада ТБМ лічыць неабходным правядзенне шырокай прапаганды твораў пісьменніка. Мы прапануем арганізаваць разам з бібліятэкамі чытацкія канферэнцыі, кніжныя выставы, творчыя вечарыны, прысвечаныя жыццёваму і творчаму шляху знакамітага земляка, сустрэчы з пісьменнікамі, у першую чаргу з тымі, хто ведаў В.У. Быкава асабіста, з яго аднадумцамі.

3. Лічым неабходным звярнуцца ў адпаведныя дзяржаўныя органы з прапановай аб правядзенні ў 2014 годзе навукова-практычнай канферэнцыі, прысвечанай В.У. Быкаву. Канстатуем, што абласная рада разам з іншымі грамадскімі аб'яднаннямі правядзе на радзіме пісьменніка ў в. Бычкі Ушацкага раёна ў чэрвені 2013 і 2014 г.г. Літаратурныя чытанні.

4. Прасіць Міністэрства культуры, Саюз мастакоў Беларусі правесці ў 2013 г. на радзіме В.У. Быкава пленэр, а ў 2014 г. адкрыць выставу, прымеркаваную да юбілею пісьменніка. Выставу правесці ў Менску, Віцебску і Гародні.

5. Прасіць Віцебскі абласны выканаўчы камітэт, Ушацкі райвыканкам разгледзець да канца 2012 г. пытанні добраўпарадкавання тэрыторыі, прылеглай да Музея-сядзібы В.У. Быкава ў в. Бычкі.

6. Прасіць Віцебскае абласное ўпраўленне культуры даць даручэнне адпаведным падначаленым установам абнавіць экспазіцыю музея-сядзібы ў в. Бычкі. У сваю чаргу, абласная рада ТБМ арганізуе грамадскасць для правядзення неабходных работ.

7. Прасіць Віцебскае абласное ўпраўленне культуры даручыць Віцебскаму абласнаму краязнаўчаму музею стварыць выставу дакументальных матэрыялаў і твораў мастакоў, прысвечаных жыццёваму і творчаму шляху В.У. Быкава.

8. Прасіць Віцебскі абласны выканаўчы камітэт працягнуць комплекс мерапрыемстваў па ўвядзенні памяці В.У. Быкава, разгледзець пытанне пра наданне імя Быкава Віцебскай абласной бібліятэцы, а таксама Віцебскай дзіцячай мастацкай школе №1 і вярнуцца да рашэння аблвыканкама аб наданні імя В.У. Быкава адной з вуліц г. Віцебска.

Старшыня Віцебскай абласной рады

ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны"

І.А. Навумчык.

УДАКЛАДНЕННЕ

У прадмове да нядаўна выдадзенага акадэмічнага "Слоўніка беларускай мовы" (2012) гаворыцца, што ён уключае каля 150 тысяч лексічных адзінак, пададзеных у адпаведнасці з новымі правіламі беларускай арфаграфіі. Гэтую ж лічбу слоў паўтарыў і ў рэцэнзіі на слоўнік (Наша слова. 2012. № 23), дадаўшы: ён ад папярэдняга выдання (1987) адрозніваецца найперш тым, што папоўніўся больш як 30-цю тысячамі слоў.

Праз пэўны час у "Нашым слове" (№ 32) быў змешчаны артыкул Ю. Пацопы і К. Пучынскай "Лыжка мёду і бочка дзёгцю: Зноў пра "Вялікі слоўнік беларускай мовы" Ф. Піскунова". Аўтары мімаходам, але дарэчы закранаюць і "Слоўнік беларускай мовы" (2012), пішуць, што ў ім "беспрэцэдэнтнае, больш чым на 30 тысяч слоў, перабольшанне заяўленага абсягу рэестру", што слоў у ім "меней чым у заяўленым папярэдніку СБМ-87, які ўтрымлівае больш за 118 тысяч слоў". Пры гэтым аўтары спасылаюцца на правярэнне "з дапамогай праграмы "Літара" (электронны тэкст СБМ нядаўна быў выкладзены ў сеебісе)".

Прайшло нямаля часу, але навуковыя рэдактары СБМ-12 чамусьці ніяк не зрагавалі ў друку на гэтую дошыць істотную заўвагу. Я ж, лічачы і сябе вінаватым у тым, што паўтарыў лічбу "150 тысяч", выкарыстаў вельмі прымітыўны на сённяшні дзень спосаб праверкі: колькі ж слоў у СБМ-12? Падлічыў словы, змешчаныя на с. 100-120, вызначыў сярэдняе арыфметычнае лік, памножыў на агульную колькасць слоўнікавых старонак (без "Прадмовы"). Атрымалася 128 700 слоў. Гэта, канечне, не "150 тысяч", але і не "меней чым у СБМ-87".

Праўда, як ужо адзначалася ў маёй рэцэнзіі, у СБМ-12 часам асобныя словы даюцца неяк інакш, чым было ў выданні 1987 г. Напрыклад, у СБМ-87 падаваліся як тры варыянты аднаго слова *іржаны* і *ржаны*, часцей *аржаны*. У СБМ-12 жа на сваіх алфавітных месцах змешчаны не як варыянты, а як самастойныя словы *аржаны*, *іржаны*, а *ржаны* зусім адсутнічае.

Заадно адзначым яшчэ адну недакладнасць, нядаўна заўважаную ў СБМ-12.

Шкада, што ў розных даведніках арфаграфічная норма для пэўнай моўнай адзінкі даецца неаднолькава. Так, у "Руска-беларускім слоўніку" (1953) і ў яго наступных выданнях (напрыклад, 1982, т.1, с. 519) рускі дзеяслоў *недоставать* перакладаецца беларускім *неставаць*. "Беларуска-рускі слоўнік" (1988,

т.1, с. 794) падае на сваім алфавітным месцы беларускі дзеяслоў *неставаць* з перакладам на рускую мову: *недоставать*, але ў 2-м томе на с. 505 змяшчае і *ставаць*. Адпаведна з гэтым у СБМ-87 на с. 450 падаецца *неставаць* з яго формамі *нестае*, *неставала*, а на с. 760 бачым: *ставаць* і формы *стае*, *ставала*. Тое самае і ў СБМ-12: *неставаць*, *нестае* (с. 463), *ставаць*, *стае* (с. 779). Паводле гэтых даведнікаў выходзіць, што ў нашай мове ёсць дзеяслоў *ставаць* і *неставаць*. Звернемся да іншых слоўнікаў, аўтары якіх ад падобнай трактоўкі адмовіліся адназначна.

Безасабовы дзеяслоў *ставаць* мае канструктыўна абмежаванае значэнне, якое рэалізуецца толькі ў строга акрэсленай канструкцыі ("*ставаць* + чаго"), і належыць да дзеясловаў з няпоўнай парадкавай: ужываецца толькі ў інфінітыве (*ставаць*), у 3-й асобе адзіночнага ліку (*стае*) і ў форме прошлага часу (*ставала*). Ён мае, як засведчана ў "Тлумачальным слоўніку беларускай мовы" (т.5, кн.1, с. 294), два значэнні: 1) хапаць чаго-н. для каго-, чаго-.: Усяго ставала (В. Дубінка); 2) мець магчымасці, сілы, здольнасці рабіць што-н.: І чарцяжы чытаць сваёй галавы ставала (В. Мыслівец). Гэты дзеяслоў часцей ужываецца з адмоўем "не" (*не ставаць*, *не стае*, *не ставала*), і, зразумела, у такіх выпадках часціца "не" пішацца асобна.

Яшчэ ў 1987 г. М.П. Лобан і М.Р. Суднік - складальнікі "Арфаграфічнага слоўніка" - падалі як норму напісанне *не ставаць* у два словы. Гэты слоўнік перавыдаваўся некалькі разоў і кожны раз з той самай нормай *не ставаць*. Але паколькі ў іншых, названых вышэй даведніках змяшчаюцца *ставаць* і *неставаць*, разнабой у напісанні мае месца і сёння. Прыкладзім толькі па чатыры прыклады - спачатку правільнага напісання гэтага дзеяслова з адмоўем "не", а пасля - памылковага (хутчэй - карэктарскага):

- 1) Якой жа выгоды яшчэ не ставала?! (Я. Купала);
- 2) У яе ў галаве не стае трохі клёпак (Ц. Гартны);
- 3) Да чаго змаглі дажыцца - верыць сілы не стае... (Г. Бураўкін);
- 4) Кніг не ставала, беларускія трапляліся мала калі (М. Лужанін);
- 5) На гэта проста фізічна часу нестае (У. Арлоў);
- 6) Размова зайшла пра тое, што нестае піяру (А. Паплаўская);
- 7) Усе нібы ёсць у маёй Беларусі: і белая лебедзь, і шэрыя гусі, а нечага ўсё ж нестае (У. Сцебурака);
- 8) Зараз нестае ў казы валюты - таварамі забіты ўсе склады (Алесь Няўвесь).

Іван ЛЕПЕШАЎ.

Чэшскі рэжысёр:

"Беларуская мова -

гэта такая сіла!"

Чэшскі хрысціянскі кінамастаграфіст Атакар Шмідт лічыць, што беларусы нечым нагадваюць чэхаў, але больш за іх узнёслыя. І што беларускасць і беларускую мову немагчыма вынішчыць.

Атакар Шмідт (Otakar Schmidt) - чэшскі рэжысёр, сцэнарыст, акцёр і драматург. Паставіў серыю дакументальных і дакументальна-ігравых фільмаў, звязаных з хрысціянскай тэматыкай. Здымкі для свайго апошняга фільма пра святых прапаведнікаў Кірыла і Мяфодзія - стваральнікаў славянскай азбукі і царкоўна-славянскай мовы - Шмідт рабіў і ў Беларусі. Пра свае ўражанні ад падарожжа ў Беларусь ён распавёў Чэшскаму радыё.

У прыватнасці, Атакар Шмідт сказаў:

- У Беларусь мы паяхалі з мантажысткай Янай Студнічкавай і з рэкамендацыйным лістом ад кардынала Дамініка Дукі не толькі дзеля таго, каб зняць наведванне Менскай кафедры фігуркай Дзіяткі Ігуса (Prazske Jezulatko) і зрабіць здымкі для фільма пра Кірыла і Мяфодзія, але і дзеля таго, каб зрабіць дакументальны фільм пра кляштар у Полацку. У Полацку раней быў езуіцкі кляштар, але калі езуітаў забаранілі ў Беларусі, дык тыя пакрылі свае абразы на сценах тынкам, каб захаваць іх для будучых пакаленняў. А цяпер праваслаўныя манашкі ў гэтым кляштары адкрылі тыя абразы або, калі гаварыць дакладна, фрэскі. І выявілася, што на іх ёсць нешта, што нагадае выяву Святога Вацлава.

- **Выява нашага Святога Вацлава ў праваслаўнай краіне?**

- Гэта наш супольны святы. Ведаецца, праваслаўная манашка, наш праведнік па тым кляштары, мела імя Людміла, на памяць аб нашай Святой Людміле. Ну дык вось, як праваслаўныя, так і атэістычныя адмыслоўцы, якія даследавалі тыя фрэскі, прыйшлі да высновы, што гэта несумненна выява Святога Вацлава. Магчыма, што там ёсць яшчэ і выява Святога Войцаха, але нажаль гэтага няма адзіночна. Дык вось, гэтая выява ў Полацку - адзіная выява Святога Вацлава ў праваслаўным свеце. Мы гэта знялі і паедзем туды яшчэ раз, калі закончыцца рэстаўрацыя. Магчыма, што паедзем туды разам з кардыналам Дукам. Уявіце сабе, што

мітрапаліт Філарэт асвяціў здымак гэтай выявы Святога Вацлава і перадаў яго кардынала Дуку. Гэта быў экуменічны жэст на самых вярхах Праваслаўнай і Рыма-каталіцкай цэркваў. Супрацоўніцтва паміж гэтымі цэрквамі існуе і ў самой Беларусі.

Мы там адчувалі сябе як дома. У Яны ёсць дамешка ўкраінскай крыві, дык з ёю было зразумела. Але я мушу прызнаць, што быў здзіўлены.

- **Чым найбольш?**

- Тым, што там такая хрысціянская руплівасць. Гэта зямля, якая прасякла крывёй пакутнікаў. І на гэтай зямлі храмы, як праваслаўныя, так і каталіцкія, растуць цяпер як грыбы пасля дажджу.

- **Ці гэта не звязана з тым, які там цяпер палітычны рэжым?**

- Не ведаю, ці гэта залежыць ад палітычнага рэжыму, то бок, ці гэтыя храмы будуюць насуперак яму, ці з яго дазволу і пры яго падтрымцы. Але мы там адчувалі сябе добра. А ў кантактах са звычайнымі людзьмі мы раптам адкрылі, што тая беларуская мова, якую праграма вынішчалі... Ведаецца, у кожным стагоддзі знішчалі як мінімум траціну беларусаў, а ў 20-тым стагоддзі іх знішчалі двойчы па траціне. Гэта рабілі суседнія дзяржавы, я не буду тут называць нацыі. Беларусы глынулі гора. Але беларуская мова, ведаецца - гэта такая сіла, пра якую я яшчэ і цяпер не магу нармальна гаварыць. Мы там перажылі падарожжа ўглыб чалавека. Там поўныя храмы людзей, не толькі праваслаўныя, але і каталіцкія. Вось, для прыкладу, адзін касцёл у цэнтры Менска быў запоўнены людзьмі падчас кожнай з 18 багаслужбаў, якія там спраўлялі ад шостага раніцы да поўначы ў нядзелю. Проста неверагодна. І людзі там такія ўзнёслыя. А вяртаючыся да беларускай мовы - яе падтрымліваюць галоўным чынам у каталіцкім літургічным асяроддзі. Калі да вас нехта гаворыць па-беларуску, вы гэта разумееце. Яны - нашы браты, яны - як быццам такое страчанае племя, якое таксама вырасла на глебе Кірыла і Мяфодзія. Гэта нас надзвычай моцна злучае. Яны ў нечым на нас падобныя, а прытым узнёслыя. Мы адчувалі сябе ў Беларусі як дома, і я ад гэтага быў у поўным захапленні.

Паводле Радыё Свабода.